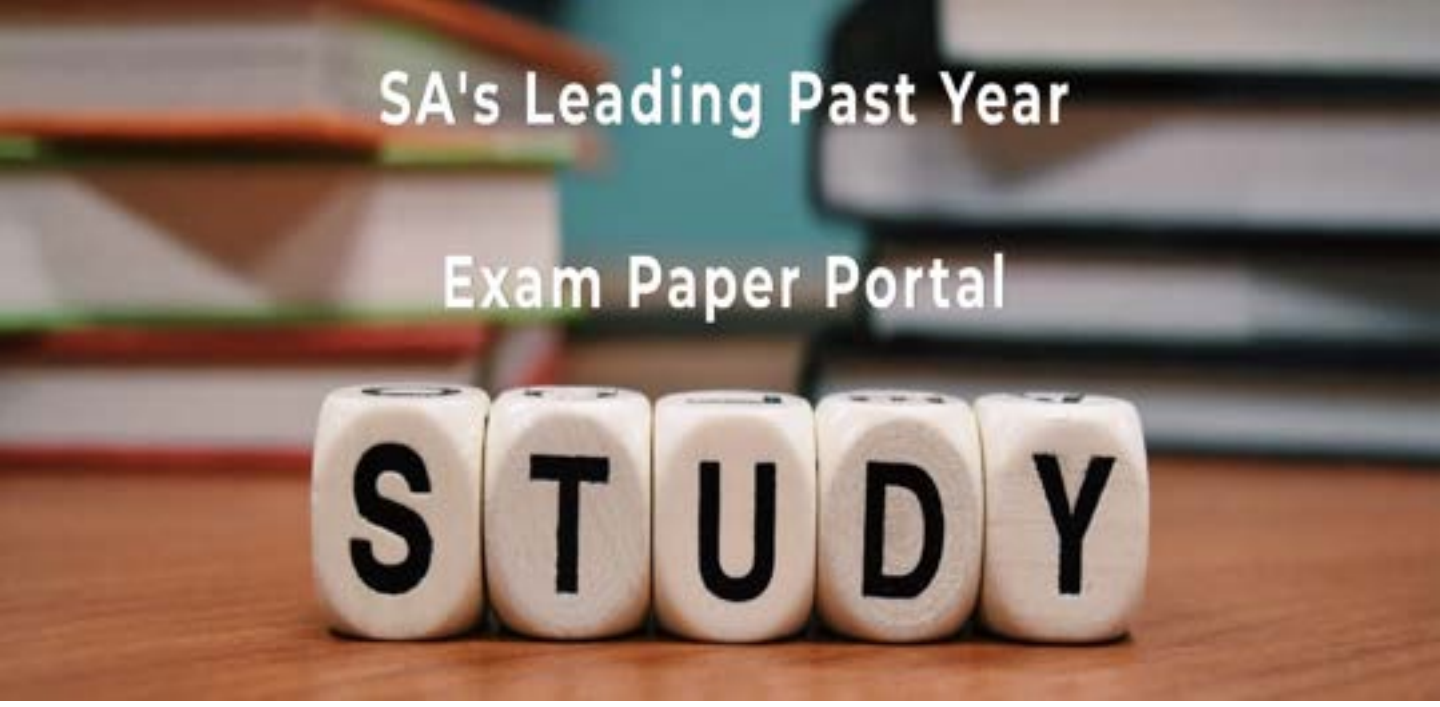

You have Downloaded, yet Another Great Resource to assist you with your Studies ☺

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM PAPERS

education

Department:
Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

MOPHATO 12

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

NGWANAITSEELE 2009

MADUO: 80

NAKO: 2½ diura

Pampiri e, e na le ditsebe di le 19.

DITAELO

Buisa tsebe e ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.

1. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng e e latelang, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo buisa dipotso tse, mme o tlhophe dipotso tse o batlang go di araba.

2. Pampiri e, e na le dikarolo di le THARO:

   KAROLO YA A: Poko (30)
   KAROLO YA B: Padi (25)
   KAROLO YA C: Terama (25)

3. Buisa ditaelo ka kelotlhoko mo tshimologong ya karolo nngwe le nngwe. Araba DIPOTSO DI LE TLHANO: di le THARO mo KAROLONG ya A, e le NNGWE mo KAROLONG ya B le e le NNGWE mo KAROLONG ya C. Dirisa lenaneonetefatso go go thusa.

4. Kwala palo ya dikarabo jaaka dipotso di boditswe.

5. Simolola karolo nngwe le nngwe mo TSEBENG E NTŠHWA.

6. Kwala ka mokwalo o o phepa e bile o bonala.

7. Tiriso ya nako e e tshikinngwang.

   KAROLO YA A: Bonnye metsotso e le masomeamane

   KAROLO YA B: Bonnye metsotso e le masomeamatlhano

   KAROLO YA C: Bonnye metsotso e le masomeamatlhano

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e tla letla batlhatlhojwa go tlhopha dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: POKO **Poko e e tlhaotsweng: Araba dipotso dingwe le dingwe di le PEDI.**		
1. *Go nwela ga Mendi*	Potso ya tlhamo	10
	KGOTSA	
2. *Ke go tsenya phatsimane*	Dipotso tse dikhutshwane	10
	KGOTSA	
3. *Mahumapelo a ga phokojwe*	Dipotso tse dikhutshwane	10
	KGOTSA	
4. *Ngwaga o sa nthateng kgabaganya*	Dipotso tse dikhutshwane	10
LE **Poko e e sa tlhaolwang: Araba potso e le NNGWE.**		
5. *Seetebosigo*	Potso ya tlhamo	10
	KGOTSA	
6. *Botho bo kae?*	Dipotso tse dikhutshwane	10
KAROLO YA B: PADI **Araba potso e le NNGWE.**		
7. *Leba Seipone*	Potso ya tlhamo	25
	KGOTSA	
8. *Leba Seipone*	Dipotso tse dikhutshwane	25
	KGOTSA	
9. *Omphile Umphi Modise*	Potso ya tlhamo	25
	KGOTSA	
10. *Omphile Umphi Modise*	Dipotso tse dikhutshwane	25
	KGOTSA	
11. *Masego*	Potso ya tlhamo	25
	KGOTSA	
12. *Masego*	Potso e khutshwane	25
KAROLO YA C: TERAMA **Araba potso e le NNGWE.**		
13. *Matsapa di a tsaya kae?*	Potso ya tlhamo	25
	KGOTSA	
14. *Matsapa di a tsaya kae?*	Dipotso tse dikhutshwane	25
	KGOTSA	
15. *Ga se Lorato*	Potso ya tlhamo	25
	KGOTSA	
16. *Ga se Lorato*	Dipotso tse dikhutshwane	25

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, araba potso ya tlhamo e le NNGWE le potso e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso le go netefatsa fa o arabile palo ya dipotso e e tlhokegang.

KAROLO	PALO YA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA
A: Poko (Poko e e tlhaotsweng)	**1 – 4**	**2**	
A: Poko (Poko e e sa tlhaolwang)	**5 – 6**	**1**	
B: Padi (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	**7 – 12**	**1**	
C: Terama (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	**13 – 16**	**1**	

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, araba potso e le NNGWE ya tlhamo le e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

KAROLO YA A: POKO

Maboko a Setswana – LD Raditladi le ba bangwe

Mo karolong e, o tshwanetse go araba dipotso di le pedi tsa maboko a a tlhaotsweng le e le nngwe ya maboko a a sa tlhaolwang.

POTSO 1 (POTSO YA TLHAMO)

Araba dipotso di le PEDI go tswa mo go di le NNE tse di boditsweng.

Buisa leboko le, o lebile mafoko a a ntshofaditsweng, mme o tlhalose gore mafoko a, a thusa jang go senola morero/thitokgang ya leboko le. Karabo e nne boleele jwa mafoko a a ka nnang 250 – 300.

GO NWELA GA MENDI – MS Kitchen

A ga ya re mokgosi o dule moseja ole,
Go le thata, **tau tse di tona di lotlhanya**;
Go le thata ya lentswe ka banna ba se bale,
Go bifile, **ka ditlhaka di tselepaganye**,
Ga bolola **mophato wa MautlwaKgosi mono**.

Koloi ya metsi **Mendi, e sale e hulara**,
E paoganya ka bona mawatle a magolo;
E phekile malatsi, **ba gopotse ntlheng ya Fora**.
Le ene Fora o buiwang **ga ba mmona ka matlho**.
Golo ba go ileng **go itse ditlhapi tsa madiba**.

He bagaetsho! lalang **ka ntho madi a tshologa**,
Le pelo di gamuketse botlhoko di tla fola.
Ba ile barwa-rra-rona, ga ba na go menoga,
Ba jelwe ke **tau e sa sisimogeng motho mmala**,
Ba **meditswe ke metsi a se nang pelotlhomogi**.

Go no go sa bolola legatlapa lepe nabo,
Go no go ile bomorwa loso-lo-dirwang fela,
Banna ba tswang **motlhang thamo ya phala e hubitse**,
Banna ba tshwantshitseng bolalome le dibatana,
Thaka tse dikgolo tse di pelo di ritibetseng. **[10]**

KGOTSA

POTSO 2 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

KE GO TSENYA PHATSIMANE – GK Setou

Phatsi, phatsi, tseke, tseke! Selo sa botlhokwa,
Selo se jang madi se tlogela kgetse e le leome;
Phatsimane tshitswana sesupa go rata,
Selo e reng se tsentswe monwaneng go lebalebiwe;
Phatsimo e gakolola molebi go jesa matlho bontle.

Ke go tsenya phatsimane, morwadia Sefike,
Ke go galaletsa monwana tsatsi le tshega,
Ka ntlha ya kgalalelo ya lorato pelong ya me.
Phatsimo ya phatsimane e tla phimoga fa o e phimola;
Lorato le lona ke leoto la morago go gata bogatogo.

Fetoga letsatsi, ngwana wa Bakwena, mo motshegareng,
Tsatsi le letsatsi o mphatsimele se-ka phatsimane.
Fetoga ngwedi bosigo, o nkgalalelele ka lorato.
Marang a lorato lwa gago e nne lefelo lentle go latsa tlhogo.
Phatsimane ke e go tsenyang, e phatsimise bophelo ba me.

Kana o a bo o galalela jang morwadia ratsalaaka!
Bontle ba gago bo ka eledisa difofu pono,
Bontle ba gago bo ka fetola segopa sa makau dimumu.
Sefike ga a itire a bitsa palo ya medimo a boduletse,
Pelo e a fufula fa a nagana go go naya matlaafuduga,
Nna morwa Setou ooManyane wa Morokologadi ke a go tsaya.

2.1 Tlhalosa maikutlo a mmoki. (2)

2.2 Fa mmoki a re o tsenya phatsimane o raya a dira eng? (1)

2.3 Nopola mafoko go tswa mo moleng wa 1 a a supang gore phatsimane e ne e phatsima e le tota. (2)

2.4 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo moleng wa 9. Naya mosola wa ponagalo e o e neetseng. (2)

2.5 Tlhalosa mola 20 go ya ka diteng tsa leboko. (2)

2.6 Mmoki o kaya eng fa a re: "Selo se jang madi se tlogele kgetsi e le leome". (1)
[10]

KGOTSA

POTSO 3 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

MAHUMAPELO A GA PHOKOJWE – MS Kitchen

Ruri legodimo le ka bo le na le mogala
Nkabo ke lôtlêgêla Mmopi, ke re a utlwê,
A thusê, a kgalemêlê motho re a nyêlêla,
Re nyelediwa ke motho le ntša ya gagwê.

Ga ke bewe sebete, Monkgwê wa diphôlôgôlô!
Le fa go dutšweng gônê go dutšwe fêla ka nna-
Monkgwê wa dibatana! Ke ntshitswe losô-logolo
Ga twe ke le bathong mokgwa ke gana ka onê.

Jalo bana ba batho ba mekgwa mme e ngokologilwe,
Wa me ône fa o gopotšwe ke tlhôla-e-eme;
Ga e ke e re go umakwa o didimalelwe,
Ba re sa me ga se bolotsana ke ntlo-lo-bone.

Ga nke ke tšwa ke sêla-sêla tsatsi le tlhabile,
Ke itala go lala ke kaila go sa robetšwe,
Ke apere lefifi maeba a sa edile,
Ke sikologa badipa-motho le ntša ya gagwê

3.1 Mmoki o senola maikutlo afe mo lebokong le? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

3.2 Naya dilo di le pedi tse phokojwe a neng a lela ka ga tsona. A dilo tse, di diragalela bophokojwe fela? Tshegetsa ka lebaka. (4)

3.3 Mo malatsing a gompieno go na le batho ba ba sotlang diphologolo. Bolela gore bothata jo bo ka rarabololwa jang? (2)

3.4 Tlhalosa bokao jwa polelo "Ke sikologa badipa-motho le ntša ya gagwê". (1)

3.5 Naya mosola wa ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo moleng 13. (1)
[10]

KGOTSA

POTSO 4 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NGWAGA O SA NTHATENG KGABAGANYA – JSS Shole

Ngwaga o sa nthateng kgabaganya ...
Ngwaga o sa nthateng kgabaganya ...
Ke go ratile, morwamotho, ka o sa' phela
O buisiwa fela ke go gola
Ke itletse fela e bile ke ipoela fela,
Sepe sa gaeno ke sa se gopela
O nkuile ke robetse o lelela phetogo
O lelela bogolwane, o lelela go suta;
Ka kubuga ka go sutisa ka go neela phetogo.
Letlalo la ngwagola ke setlhako
Thabagadi ya maloba ke tsela
Keledi tsa maabane magotsane.
Maabane o ne o ja rraago setshego
Ka moso o tla sotlwa ke bana ba gago.
Ke tla kgabaganya ka suta
wa sala le bogodi
wa sala o di bona
wa sala o ntelela:
Le fa nna tota ke sa kgabanye
go kgabanya wena mosakgoreng
go nkgadima go se kitla go go thusa.
Mafega a go feta o tsetswe nao
mosema-kgotso.
Dumedisa Morwarre ka pula ke yoo!

4.1 Tlhalosa setlhogo sa leboko le le fa godimo. (2)

4.2 Ke ka ntlha ya eng mola 1 o ipoeletsa mo lebokong le? (1)

4.3 Tlhalosa mola 6 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (1)

4.4 Maikaelelo a mmoki a go dirisa sekapuo sa mothofatso mo lebokong le ke afe? (2)

4.5 Dirisa mela ya 12 – 14 go tlhalosa gore o ka diragalelwa ke eng fa o ja mogolo setshego. (2)

4.6 Tsaya mela ya 15 – 19 mme o tlhalose maitemogelo a mmoki mabapi le go feta ga dingwaga. (2)
[10]

LE

POTSO 5 (POTSO YA TLHAMO)

***Sefalana sa Menate* – LD Raditladi**

(Leboko le, le tshwanetswe ke go arabiwa ke batlhatlhojwa botlhe.)

Dipotso di le PEDI (tlhamo le dipotso tse dikhutshwane di tla bodiwa mo lebokong le le lengwe. Araba potso e le NNGWE jaaka go tlhagisitswe fa tlase.

Buisa leboko le le latelang, mme o kwale tlhamo ka mafoko a gago o tlhagisa se tota mmoki a lelang ka ga sona. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 250 – 300.

SEETEBOSIGO – LD Raditladi

Rra, se ete bosigo, o tla gatsela.
Ngwana, o tla gaupana le menwana,
Dikeledi matlhong di tla elela,
Dinko di tla tshologa le lemina.
Naka borwa e tlhabile go rena,
Bonang tse dingwe ga di a tlhalefa,
Le ngwedi ga a phatsime, o a boifa.

Ga go na le motho o gatang sekau,
Re tsofetse jang go tsweng maloba,
Dinao tsa rona ke maroo a tlou,
E kete bannana ba maloba,
Tsa batho ba sa bolo go tshaba,
Lobelo lo ba remile dinao,
Ba gata e kete ba dira dinyao.

Serepoding ntšwa e a ngunanguna,
E ntse e roromisa dirope,
O ka re e lopa tintibana
A e bipa mmele ka morogo wa thepe.
Godimo a e rulelela mogope
Kwa sekgwaneng sele sa matlhware,
Tlhareng di tlhotlhoregang matlhare.

Matlhare a phaphasela godimo,
O ka re dinku di fula phefong.
Le ditlhare di supa mmopamo,
Ke matlharapana fela a dikgong.
Ditshitshiri ga di yo dikobong,
Madi a batho tota ga di a senke,
Di maname tsotlhe, ga di a umake. **[10]**

KGOTSA

POTSO 6 (DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE)

***Molodi wa Setswana* – TAP Dire**

Buisa leboko le le latelang, mme o arabe dipotso.

BOTHO BO KAE – TAP Dire

Maloba o ne o le sekgantshwane,
O ne o le sekatikati seano sa batho.
Gompieno o fetogile sekatana,
Ga o na bobe bontle.
Ya gago nako e gopotse gae gooLowe.

Go setse fela "Nkabo" gofejane.
Go setse dikeledi matlhong a botlhe.
Bagolo ba lelela bana,
Bana ga ba na bope botho.
Mme ba tshegwa ke lotlhe lobopo.

Le diphologolo di re ja ditshego.
Ditshwene di botoka di a utlwana,
Dipeolwane di kalapa mmogo,
Le dikgaka di fofa mmogo.
Mme batho lona lo kae?

Tlogelang mafufa a fele.
Metse e thubilwe ke magatwe.
Magatwe ga a na lepe lesego.
A gaisa kgwanyape setsuatsue.

Kutlwano le kagisano di kae?
Ditshego le dipina di kae?
Masika le ditsala di kae?
Botho le letlotlo la batho
Bokoba mpa ke phefo ya Kolone.
A re etseng maloba;
Re tswe dikgaka re bitsane ka molodi.

6.1 Tlhalosa gore mmoki o ikutlwa jang ka botho jwa batho? (2)

6.2 Mmoki o dirisitse/boeleditse sekapuo sefe mo lebokong le? (1)

6.3 Tlhalosa bokao jwa mola wa 1 jaaka o dirisitswe mo lebokong le. (2)

6.4 Ke maikutlo afe a a senolwang ke mmoki mo moleng 21. (2)

6.5 Go ya ka wena, a go siame gore fa o le ngwana o se ka wa reetsa batsadi? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (3)
[10]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe dipotso tse dikhutshwane le potso ya tlhamo go tswa mo pading e o e tlhaoletsweng monongwaga.
- O tshwanetse go araba dipotso go tswa mo pading e o e buisitseng.
- Fa o araba potso ya tlhamo (7, 9 kgotsa 11) mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane (14 kgotsa 16) mo KAROLONG YA C.
- Fa o araba dipotso tse dikhutshwane (8, 10 kgotsa 12) mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo (13 kgotsa 15) mo KAROLONG ya C.

POTSO 7

***Leba Seipone* – Kabelo Kgatea**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

Tlhalosa ka moo batsadi, malapa, ditsala le setšhaba di ka nnang le seabe ka teng mo go tlholeng bana ba mebila. Ikaege ka ditiragalo go tswa mo pading e. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450. **[25]**

KGOTSA

POTSO 8

***Leba Seipone* – Kabelo Kgatea**

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

"E rile fa a se na a thuba pelo, ba mo fa tšhono ya go itshwaraganya le mosadimogolo ka mogala. Mosadimogolo a wela makgwafo. A itsise moeka fa kgetse e buseditswe kwa morago. A kopa gore moeka a fe mapodisi mogala gore a bue le bona.

Potso ya ntlha a batla go itse gore ba busa leng ngwana wa gagwe.
Monna wa molao a bua fa go tla tsaya sebaka, fa go ntse go dirwa dipatlisiso tse dingwe go netefatsa fa lekoko la ga Mokwepa le leletswe ke ditshipi lotlhe.

Mosadimogolo a kopa gore ba mo tlhokomelele mosimane wa gagwe. A ba tshepisa fa a tla lwela gore a boele sekolong. Motswagauteng a ba itsise fa go le lepodisi kwa Foreiborogo le a le boneng kwa polaseng ya ga Mokwepa.

Puso ya sireletsa Motswagauteng jaaka yo mongwe wa dipaki tse dikgolo tsa yona, go fitlha lekoko la ga Mokwepa le tshwarwa lotlhe. Motswagauteng a itumelela go bona Kornei a le teng ka bogolwane, mo letsatsing la tsheko, a na le mosadimogolo Mmasepanapodi. A lemoga fa ngwana wa ga mmaagwe e le mosidi wa pitsa, le fa e le nnete lesika le sa kgaoge jaaka Ijelele a mo rutile. E rile fa Gokatweng a tsena mo lebokosong la bopaki a kopa Modimo gore a mo thuse gore a bue nnete, Motswagauteng a itumelela go itse mosadi yo o mo tlisitseng mo lefatsheng le le ka kwano. Gokatweng o ne a araba dipotso tsotlhe a lebagane le morwae. Le go bonya a sa bonye".

8.1 Mosadimogolo yo go buiwang ka ena mo nopolong e, o golagana jang le Motswagauteng? (2)

8.2 A Motswagauteng ke ngwana wa mosadimogolo? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

8.3 Tlhalosa gore ke maikutlo afe a a senolwang ke mosadimogolo mo mmuisanong wa gagwe le Motswagauteng? (2)

8.4 Lepodisi la kwa Foreiborogo le ne le eletsa gore Motswagauteng a ka le direla molemo ofe go fedisa kgotlhang fa gare ga bona? (2)

8.5 Semelo sa ga Motswagauteng se tsweletsa jang morero wa padi e? (4)

8.6 Ke ditiragalo dife tse pedi tsa kwa Foreiborogo tse di tsweletsang morero o wa tlhaolele? (4)

8.7 Mokgwa o Mosala a neng a tshotse Motswagauteng ka ona o tlhotlheleditse jang tshotlego ya ga Motswagauteng? Tshegetsa ka dintlha di le pedi. (2)

8.8 Fa o ne o le molaodi wa mapodisi, o ne o tla dirang ka mapodisi a a tshwanang le a a fitlhelwang mo temaneng e? (1)

8.9 Ke diphiri dife tse Gokatweng a di utolotseng fa pele ga morwawe? (2)

8.10 Motswagauteng o ne a ikutlwa jang fa a utlwa Gokatweng a re ke mmaagwe? (2)

8.11 Fa o ne o le Motswagauteng o ne o ka ikutlwa jang, morago ga go senolelwa diphiri tse di masisi lwa ntlha mo botshelong jwa gago? (2)

[25]

KGOTSA

POTSO 9

***Omphile Umphi Modise* – DPS Monyaise**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

Motlalepule jaaka moanelwa wa madi le nama o diragalelwa ke dilo tse re di fitlhelang mo matshelong a rona. Tshegetsa ntlha e, o ikaegile ka ditiragalo go tswa mo pading go supa fa se, e le boammaaruri. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450. **[25]**

KGOTSA

POTSO 10

***Omphile Umphi Modise* – DPS Monyaise**

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

"Ga ke belaele."

"Ke raya gone. E tla ba e le go leka Modimo tumelo" A nyenya.
A ithaya a re o konoteletse mafoko. A gakgamala go utlwa mogatse a re:

"Rramasedi o itumelela go bona bana ba tsewa tsia ka go lekana. Ga twe go tshego ba ba pelonomi, gonne bogosi jwa legodimo ke jwa bone. A ke bopelonomi go godisetsa bana ba masea mo kokelong?"

Rra-Mosidi a mo leba ka lorato, kutlwelobotlhoko le bopelonomi.
"Nnyaya, mokapelo … Go siame, re tla ya ka Matlhatso a beke e e tlang."

Mma-Mosidi a se ka a itse gore a ka leboga mogatse jang. A mo tshwara ka seatla, ba tsamaya jaaka bakapelo e le gone ba ikutlwisang tswine ya lorato.

Ka Matlhatso ka nako ya 10 mosong, kakapolodi ya dinaga, selelemela-le-dithota, thaladi ya mafatshe, ya itatlhela Olanti. Ka fa molapong ga utlwala setshego sa bana ba thuma mo metsing a a tsididi a letsha la Khanata, ba ja mokaragana jaaka namane tsa marole. Mma-Mosidi a gopola tsatsi le o neng a tsamaya le mosadimogolo Mma-Sebolai. A ditlhabi di mo kokobalele! E ne etle e re a gopola motsing oo, a sulafale mogopolo. Bagologolo ba rile, ngwaga o sa nthateng kgabaganya, o sutele tse dingwe.

10.1 Naya temana e, setlhogo se se tsamaelanang le ditiragalo. (2)

10.2 A Motlalepule o tsweleditse maikano a lenyalo a a reng monna le mosadi ba tshwanetse go buisana ka tsotlhe tse di amang matshelo a bona? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

10.3 Puo e e reng "Rramasedi o itumelela go bona bana ba tsewa tsia ka go lekana" e senola maikutlo afe a a kwa boteng jwa pelo ya ga MmaMosidi. Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

10.4 Loeto lwa ga Motlalepule le MmaSebolai kwa legaeng la bana le tsweletsa jang morero wa padi e. (2)

10.5 Tlhalosa ka bokhutshwane ka moo semelo sa ga RraMosidi se thusang mo tsweletsong ya ditiragalo tsa padi e. (3)

10.6 A go siame go neelana ka ngwana fa motho a sotlega? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

10.7 Fa o ka bo o le mo maemong a Umphi a go kopana le mmaago a lebile loso ka matlho, o ne o ka dira eng? (2)

10.8 Ditlamorago tsa ga Mmamosidi tsa go fitlhela monna wa gagwe sephiri e nnile dife? Naya di le PEDI. (4)

10.9 Fa o ne o le MmaMosidi, a o ne o ka hupa sephiri? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)

10.10 Ditiragalo tse di diragalang kwa Matile di senola motlha ofe? Tlhalosa ka bokhutshwane. (2)

10.11 Mokwadi o re ruta eng ka padi e? (2)
[25]

KGOTSA

POTSO 11

***Masego* – G Mokae**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

Dintsho tse di tlhagelelang mo pading e, gammogo le matsapa a a di lerelang balosika di tlholwa ke mmuso wa tlhaolele. Dumelana kgotsa o ganetsane le tlhagiso e, mme o tshegetse karabo ya gago ka dikao go tswa mo pading. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450. **[25]**

KGOTSA

POTSO 12

***Masego* – G Mokae**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

"Masego a mo araba ka lentswe le le kwa tlase, a iketlile. "Rre Ledwaba, ntumele rraetsho fa ke re eo ga se tshwetso e ke gorogileng mo go yona ka lepotlapotla. Ke e akantshitse sentle, ka tlhaloganyo e e edileng mo nakong e nnye e. Ke dumela fa e le yona tsela e e siameng, fa re tsaya maemo a re leng mo go ona …"
"Ga ke tlhaloganye!" Jake Ledwaba a thikhita tlhogo, a tlhakane tlhaloganyo.
"Ka lesego Vusi le nna re ne ra dumalana go se nne le bana. Ka jalo, barwa ba gagwe ba madi ga ba ronwe ke boswa jwa gagwe. Pelo ya me e bulegile go bo ba naya botlhe fela fa mmaabona a ka dumalana le topo ya me …"

"Ke topo efe eo?" mmueledi yo o gakgametseng thata a botsa.
"Gore ke bue le bona pele ke ba naya boswa jo, rre Ledwaba, "Masego a araba ka lentswe le le fodileng."
"Fela seo? Jake a thunya gape, a goela godimo. "Gore o dumelelwe go bua le bona? Mme mmaMgoma, ke lemoga gore loso la moratiwa wa gago le go amile thata mo o sa kgoneng go akanya sentle, mme … Ka kopo, e re ke lale le kgang e, mme re tla e bona ka moso o le mo maemong a botoka …"

Masego a tshega pele a mo araba. "Rre Ledwaba, ke nnete gore mo malatsing a a mmalwa a a fetileng ke ne ke le mo kgatelelong e e masisi fa ke se na go utlwa ka ga loso la monna wa me, fela ke kgakala le gore ditlhare di tlhoge. Tlhaloganyo ya me e feletse, mme ke itse sentle se ke se dirang."
"Wa re topo ya gago ke go bua le bona. A o na le tshepo ya gore ba tla reetsa e tswa …"
"E tswa ke se mmaabo wa madi, rre Ledwaba?" a mmotsa a nyeba. "Se tshwenyege, rre Ledwaba, ke tlaabo fela ke batla go ba bolelela seo rraabo a neng a ka rata ke se ba bolelela. Go tla tswa mo go bona gore ba dira eng ka sone ka 'bana ba ba sa utlweng wa motsadi ba utlwa wa manong'…"

12.1 Go bolaiwa ka kgole ga ga rre Motsepe go senola nako le paka dife mo botshelong jwa Maaforikaborwa. (2)

12.2 Loso lo go buiwang ka ga lona mo nopolong e, le amana jang le morero wa padi e? (2)

12.3 Dikhuduego mo polaseng ya Silkatsnek ya ga base Schalk di tlhodilwe ke eng? (2)

12.4 Ke thuto efe e o ithutileng yone go tswa mo temaneng e? (2)

12.5 Ke seabe sefe se ba ga Lazar ba nnileng le sona mo go fetoleng botshelo jwa ga Sello. (2)

12.6 Tumelano ya ga Vusi le Masego pele ba nyalana e fokoditse dikgotlhang tse ka gongwe ba neng ba ka nna le tsona mo lenyalong la bona. Tlhalosa ka bokhutshwane. (2)

12.7 Fa o bona ke eng se se dirang gore Jake Ledwaba a goele godimo? (2)

12.8 Ke eng se se rotloeditseng gore Lizbeth, morwadia Tsawe a kobiwe mo polaseng ke base Schalk? (2)

12.9 Masego o senola semelo sefe mo mmuisanong wa gagwe le Rre Ledwaba? Tshegetsa karabo ya gago ka mabaka a a maleba. (4)

12.10 Go ya ka temana e, a seane se "Bana ba ba sa utlweng molao wa batsadi ba utlwa wa manong" se lebisitswe bana fela? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (3)

12.11 Ka ntlha e le nngwe tlhalosa gore Masego e ne e le moanelwa wa mofuta mang? (2)
[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TERAMA

- Fa o a arabile potso ya tlhamo (7, 9 kgotsa 11) mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane (14 kgotsa 16) mo KAROLONG YA C.

- Fa o arabile dipotso tse dikhutshwane (8, 10 kgotsa 12) mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo (13 kgotsa 15) mo KAROLONG YA C.

POTSO 13

***Matsapa di a tsaya kae?* – SS Mokua**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e o e buisitseng.

Sekaseka setlhogo sa teramakhutshwe e, "Batho ga ba tshwane" o lebile baanelwa ba yona, mme o tshwaela ka ga maitemogelo a gago tebang le botshelo jo re bo tshelang. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450. **[25]**

KGOTSA

POTSO 14

***Matsapa di a tsaya kae?* – SS Mokua**

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

Mmui A:	Monna go ne go le thata. Tshimo ele ke thite. Mogoma o ne o kakadia fela kwa godimo. Go batlega terekere go ka e tlhabolola, e seng sepane sa dipholo.
Mmui B:	(O thikitha tlhogo) Ke a go utlwa.
Mmui A:	Ke lekile, ke paletswe. Lekgarebe fa le raya lekau le re ke sekoropolapa, O itse gore go thata. Mogolole, ke lela le wena. Ga a go bee gope. Fa a go lebile, ga a bone motho.
Mmui B:	(O bua a tshwenyegile) Jaanong monna ke dire eng?
Mmui A:	Moleta ngwedi ke moleta lefifi. Jaaka o setse o mpoleletse gore o paletswe Go le kana kang, le nna tota ke lekile, ke paletswe. Go botlhokwa gore o se ke wa ipolaisa pelo. Ga se ena fela. Ipatlele yo mongwe.

Mmui B:	Ke kakanyo e e siameng. Fela tsatsi lengwe, Nkefi o tla gopola malatsi a a neng a gana lenyalo. Ka nako eo, o tlaa bo a le batla. Le lona, le tlaa bo le mo tshaba.
Mmui A:	O tla lela dikeledi mo pelong. bofetwa bo tlaa bo bo mo kukile ka diatla tsoopedi.
Mmui B:	Se nkganang, se nthola morwalo. Nna fa ke riana, ga ke a tsena gotlhelele mo nkgong, ke tsamaisa nako fela. Ke ka tlogela bojalwa nako nngwe le nngwe.

14.1 A mmuisano o o fa godimo o nnile le maungo a a monate mo go Mmui A? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

14.2 Go ratana ga Nkefi le Ntope a ntse a nyetse go ka tlhola kgotlhang mo lenyalong la Ntope. Tshegetsa tlhagiso e e latelang ka lebaka. (2)

14.3 Nopola mafoko go tswa mo temaneng a a kayang gore Mafenya ga a na go ungwelwa sepe fa a kopa lerato mo go Nkefi. (2)

14.4 Ke ka ntlha ya eng fa Mmui A a thikhitha tlhogo? (2)

14.5 Go bitsa Mafenya sekoropolapa go senola semelo sefe sa ga Nkefi? (2)

14.6 Fa mabaka a le mararo a a neng a dira gore lekgarebe le go buiwang ka lona mo temaneng le gane kopo ya ga Mmui A? (3)

14.7 Go ya ka wena, a fa motho a na le dithoto tsotlhe tsa lefatshe ga a tlhoke lerato kgotsa lenyalo? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)

14.8 A Mmui A o ne a tsaya kgakololo ya ga Mmui B ya gore a ipatlele yo mongwe? Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)

14.9 E kete mafoko a Mmui A a a reng "fela letsatsi lengwe o tla gopola malatsi a a neng a gana lenyalo" ke nnete. A o dumelana le se. Tlhalosa. (2)

14.10 Naya lebaka le le neng le dira gore Dikobe a re sekolo sa bona se latlhegetswe thata morago ga loso lwa ga Ntope. (2)

14.11 O ithutile eng go tswa mo go modiragatsi yo, Mafenya? (2)

14.12 Fa o bona, a Mmui B ke tsala ya nnete? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

[25]

KGOTSA

POTSO 15

***Ga se Lorato* – MJ Magasa**

Araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e o e buisitseng.

Jaaka batho ba madi le nama, re na le makoa le diphoso tse re leofelang bakaulengwe ba rona letsatsi le letsatsi ka tsona. Ditiragalo tsa lelapa la ga Motsamai ke matlhabisa-ditlhong e le tota. Tshegetsa tlhagiso e, o ikaegile ka ditiragalo tsa terama e. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400 – 450. **[25]**

KGOTSA

POTSO 16

***Ga se Lorato* – MJ Magasa**

Buisa nopolo e e latelang, mme o arabe dipotso.

Mmui A:	(O befile le go feta) O swabile moloi ke wena! O ne o itheile wa re ke tla nna mo kgolegelong Gore ke tle ke latlhegelwe ke tiro. Ke tswile ke boetse kwa tirong, madi a me a le sa bolong go a ja, Le ka se tlhole lo a bona. O tshwana le dirathane tse tsa gago. Di nole bonogana jwa gago. Bona le fa di tsamaya, O ka re difelekwanenyana. Lo mpone lwa bofelo kajeno. Ke ya go batla lapa le le botho, La mme le bana ba ba nang le tlotlo, Ba itse gore rre ke tlhogo ya lapa. Wena selo towe go tweng o Lesego, O a kgatlhega fa mmagonyana yo a ntshotla, O tsoga a go dira jalo mogatso. Wena Emangnyana wa teng, O tsoga o boile kwa bogadi O re o dirisa ditlhare tsa ga mmaago, Le pelo e e maswe ya gagwe, Monna a be a go raga ka setlhako. O tla boa dikobo di le letlhakung (O di tsaya botlhofo, o a tshegatshega.)
Mmui B:	Le fa o ka bua ngwaga otlhe, Fela ke go rutetse ba bantsi. O tla itse gore bana ba a tlhokomelwa. Fa o ya kwa basading ba bangwe O ya go ba fa madi, Le nna banna ba tla tla Ba tla go nthusa go godisa bana.

16.1 Semelo sa mmui A se tsweletsa jang morero wa terama e? (4)

16.2 Mmuisano o o fa godimo o tlhodilwe ke eng? Naya lebaka le le lengwe go tshegetsa karabo ya gago. (2)

16.3 Seabe sa ga Gadifele mo go tsweletseng kgotlhang ya teramakhutshwe e ke sefe? (2)

16.4 Go ya ka wena a kgato e Mmui B a e tsereng ya go tshwarisa Mmui A e maleba? Tshegetsa karabo ya gago. (2)

16.5 Tlhalosa gore segalo se se dirisitsweng ke Mmui A mo mmuisanong wa gagwe se senola semelo sefe sa moanelwa? (2)

16.6 Fa e ne e le wena o bidiwang moloi, o ne o tla dirang? (2)

16.7 Kwa bokhutlong Mmui A o ne a latlhegelwa ke tiro. Tlhalosa ka mabaka a le mabedi gore go ne go diragetse eng? (2)

16.8 A Mmui A o bua nnete fa a re madi a balelapa la gagwe ba sa bolong go a ja ba ka se tlhole ba a bona. Tshegetsa karabo ka lebaka. (2)

16.9 O ithutile eng go tswa mo go modiragatsi yo Motsamai? (2)

16.10 A lelapa le go tweng le botho le, le nnile jaaka Mmui A a ne a kaya? Tshegetsa karabo ka lebaka. (3)

16.11 Fa dilo di le PEDI tse Mmui A a di diretseng lelapa le. (2)
[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25

PALOGOTLHE: 80